

Marxa el Comitè de l'Associació al Front

Eren les 7 del matí.

Aquell matí era fred, estavem contents, amb una sensació de novetat als nervis. No sabíem on aniríem. Anavem a formar una divisió de forces regulars, una columna de 16.000 homes.

Teníem una visió confusa del front. Només sabíem de la guerra el què en diuen els llibres. I una guerra molt diferent a la nostra, i també aquells moments d'emoció i fins de vergonya de cada dia quan veíem marxar columnes, i més columnes, sota abigarrats colors de banderes. Alguns companys: Xavier Fuentes, Mumbrú havien ja marxat.

Els "Aguiluchos", Mallorca, la columna JUNY... tots anaven al mateix lloc i cada u creia seguir la seva pròpia bandera.

Deixavem moltes coses volgudes; confiavem que a l'Escola podríem continuar, sinó regint-la, orientant-la des del front. La marxa havia estat sobtada sense temps a arreglar res. Teníem confiança amb les companyes i companys que restaven ací.

Des del moment que donàrem la mà als que ens despedien allà al peu del castell, fins a les 72 hores, que ocupavem la nostra avançadeta, quantes emocions davant coses desconegudes... On anavem? Es deia a Madrid, no es sabia res. La nostra expedició es dividí, uns a Madrid, els altres a Aragó.

Al castell se'ns uní un altre company de l'Escola: Josep M.ª Fuentes, junts des d'aquell moment ferem la nostra vida de campanya.

Lleida, Granyén, Tardienta—un "sopar" històric—Vicién, Fort Angiolillo, i, per fi, formaren el Grup més jove de la 1.ª d'"Aguiluchos".

El Cementiri... l'ermita... Malatesta. La Casa Blanca. Les pelades al zero d'alguns companys més valents; un que es desdeia i només arribava a l'u, les guàrdies a la nit, els discursos, les cartes, el ranxo... Un record confús i agradable amb uns noms barrejats: Morote, Gadea, Navarro, Ferràndiz (el gran delegat).

* * *

Era a la nit. Estàvem sobre els camions seguint silenciosament la carretera d'Osca. Anàvem a l'atac d'Almudévar. La nit era molt fosca. Prop nostre un grup cantava els "Remers del Volga". Havíem deixat les nostres "xaboles". Una moneda tirada a l'aire havia portat aquella acció. Tots, molts junts, estavem nerviosos davant el desconegut. Ansiosament desitjàvem entrar en foc. Encara no erem veterans.

Seguien dos dies de nerviosisme. A la nit ordres, conyac, cotxes, camions, tancs que il·luminaven amb la seva llum pàl·lida la pobre vegetació d'aquelles muntanyes. Després els fars apagats i la marxa lenta.

Pluja, canonades, el nerviosisme d'un foc granejat d'hores i hores, el so de les bombes, ambulàncies, correus...

* * *

Tot de records es confonen d'una vida que no era de una guerra tal com la pinten els llibres, una cosa bruta, fatal, despòtica. Era una altra guerra. Hi valia l'home, la iniciativa, potser no hi havia res més.

Del Barrio, Roselli, Ascaso, feien una altra guerra que fins semblava cosa més humana, els milicians fins i tot eren homes...

